

սաստիկ կը լեցուի . բայց երբեմն ալ որ սը երկայն ատեն կ'երթայ ու լաւ աւա-
րով չըլլար . ինչուան կրնայ գրեթէ բո-
լորովին անօգուտ ալ ըլլալ . բայց այս
բաներուն պատճառները չգիտցուիր :
Հանաձուկներն ալ երբեմն արգելք
կ'ըլլան ըրնկային որսին , որ ուռկաննե-
րը կը պատուտեն ներս կը մտնեն , կամ
ձկներուն վրայ որ մէյ մը իյնան՝ ըրն-
կային խումբերուն ուղղութիւնը կը
փոխեն . նոյն բանը վախնալու է նաև
ուրիշ շատակեր ձկներէ ալ :

Հայտնի է թէ ամէն տարուան այս-
չափ անթիւ բազմութեամբ բռնուած
ըրնկային և ոչ հարիւր հազարորդ մա-
սը մէկէն կը գործածուի . անոր համար
կերպը գտած են զանիկայ պահելու ,
ու այնպէս աշխարհքիս չորս կողմը կը
խաւրեն : Լըրկու կերպով կը պահեն
ըրնկան . աղտելով , կամ չորցընելով .
աղտելը Պուբէլս հոլանտացին հնա-
րեց , և այս գիւտը իր երկրին համար

ամբաւ հարստութեան պատճառ եղաւ ,
և ինչուան հիմա ալ հոլանտայի աղած
ըրնկաները Լըրկուայի լաւագոյն աղո-
տածներն են : Իսկ երկրորդ կերպը , որ
նոյնպէս օգտակար է , Վաղղիոյ մէջ
Տիէթ քաղաքին բնակիչքը գտան . և
չորցուցած ըրնկաները այս առաւելու-
թիւնն ունին մէկալնոնց վրայ , որ ա-
ւելի դիւրաւ կը պահուին ու աւելի
դիւրաւ տեղէ տեղ կը փոխադրուին :
Ժե դարուն գտնուեցան ըրնկան պա-
հելու հնարքները . անկէց առաջ՝ առօ-
րեայ գործածութեան համար կ'որ-
սային այս ձուկը . այն ատեն ասիկայ
սովորական որս մըն էր , իսկ հիմա մեծ
վաճառականութիւն մը դարձած է :

Ըրնկային ծանրութեան շնորհիւ մասը
եղ է . ասիկայ հանելու համար՝ բաւա-
կան է որ ձուկը եռացեալ ջրով եփես ,
որովհետեւ այն ատեն եզը ջրին երեսը
կ'ելլէ . և ասիկայ կը ծառայէ վառելու :

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Կ Ի Յ Դ Է Պ Ք

Բխանորի Գաղղիոյ կայսեր դասաձանին դատաստանը :

Դանօթ է ամենուն որ ինչպէս վերջերս Գաղ-
ղիոյ ներկայ կայսեր Նարուէոն Գին կեանքը վե-
տանգք մէջ ինկաւ անդգամ դաւաճանի մը ձեռ-
քով , որ Բխանորի կ'ըսուէր : Բարեբաղդաբար
կայսրը անձնաս մնաց , ու յանցաւորն ալ մէկէն
բռնուելով վրան դատաստան եղաւ : Այս դի-
պուածը նշանաւոր բան մը ըլլալով՝ շատ հետա-
քերթութիւն կրնայ շարժել նիւթին պատճառ-
ներն ու պարագաները իմանալու . անոր համար
մենք ալ Օրագրիս թերթերուն մէջ բոլոր դա-
տաստանը կը դնենք , միանգամայն իրիւ ճաշակ մը
տալու համար մեր բանասէր ընթերցողաց Եւ-
րոպայի դատաստաններուն կերպին վրայ :

Նիստ 77 մայիսի :

Հատ ատենէ 'ի վեր այսչափ բազմութիւն գի-
ղուած չէր Բարիզու մէջ դատաստան մը տեսնե-
լու . արքայապալանի մը դատաստան ալ ըլլալով
բնականապէս աւելի փափաքանօք կը դիմէին :

Ներս մտաւ ամբաստանուածը , ու ամենուն
աչքը անոր վրայ դարձաւ . մութ մոխրագոյն ըզ-
դեստ մը հագած միջին հասակով մարդ մըն էր ,
երեսը երկայնաձև , մազերը թուխ , նոյնպէս մօ-
րուքն ու ընչաքն ալ սև : Ուժով էր գէմքը . այն

խոր աչուրները , կամարաձև յօնքերն ու երկայն
ճակատը՝ կը ցուցնէին որ հաստատուն ու զօրա-
ւոր բնաւորութեան տէր մարդ է . և ամենեկին
նշան մը չէր երևար վրան որ արուեստաւոր ըլլայ :
Տեսակ մը հետաքերթութեամբ , բայց առանց այ-
լայլութեան՝ աչքը հանդիսականաց վրայ կը պարտ-
ցընէր . և կերպէն կ'երևար որ իմացած է թէ ինչ
մեծ ամբաստանութիւն էր որ վրան կը ծանրանար ,
ու անոր հետեանքներն ալ կը գուշակէ :

Նահափէլ Բարդաիէ-Լ-Փոս Է Կարդէ . Ամ-
բաստանուած , որոնք են անուններդ ու մակ-
անուններդ : — Ամբաստանուած — Ժոզէֆ Է Է-
նէ . Յովհաննէս Բխանորի : — Տարիքդ . — Քսա-
նուծը տարեկան : — Ո՛ր ծներ ես . — Չեմ յի-
շեր : — Բայց Իտալիոյ մէջ ծնած չեմ . — Այո՛ ,
Հռոմայ տերութեան մէջ : — Բռնուած ատենդ
որ կը բնակէիր . — Չեմ յիշեր . անցագրիս մէջ
գրուած պիտի ըլլայ : — Նոգրը — Տամ-տը — Կրաս
ըսուած փողոցին մէջ չէիր բնակեր . — Կարծեմ
անանկ է : — Հիմա լսէ քու ամբաստանութեանդ
ատենական գրուածքը :

Գովէրսոն ատենադպիրը այս հետեւալ գրուած-
քը կը կարգայ . “ Յովհաննէս Բխանորի , որ ան-
ցագրի մը մէջ Անտոն Լիվերանի անունը գնել
սուաւ իրեն , ծնած է Հռոմայ տերութեան գա-

ցաւ հաւանելու : Ամբողջ այդ ամիսը՝ շատ հոգ տարաւ որ իր հազորդակցութիւններն ու ըրածները ծածկէ . և անանկ զգուշութիւն ըրաւ , որ մեր ըրած ամէն արթնութեանը յաղթեց :

» Ապրիլի 28ին՝ Բիւնորի առաւօտը անէն գուրս ելաւ՝ վրան զէնք առած . իր կրկին բերնով տարը՝ ճանապարհ , որն որ լեցուցեր էր , դռնէն կախուած էր . իր երկու պարզ տարձանակները , որոնք ալ նոյնպէս լեցուած էին , իր տափառներն¹ պղտիկ գրպաններուն մէջ պահուած էին . իր գաշոյնն ալ հոն դրած էր , և հետը նաեւ աղէկ սուր անձիկ մը : Զգեստներուն մէջ դրաւ պղտիկ գլխարկ մըն ալ , որպէս զի այն ոճիրն ընելէն ետքը՝ թէ որ կարենայ բռնուէն խալըսիլ , փոխէ անիկայ մեծ գլխարկին հետ ու աւելի ապահովութիւն փութի :

» Բիւնորի այսպէս պատրաստուելէն ետքը՝ հանգարտ , պազ սրտով , անխռով , ինչպէս որ կ'ըլլան ամէն բան աչք առնող մարդասպանները , Եփեսոս Դապտէրը գնաց . գիտէր թէ հոնտեղէն պիտի անցնէր Վայսը , որ ընդհանրապէս այն կողմէն ձիով ժուռ գալու կ'երթայ : Գիտէր նաեւ որ Վայսը՝ անկասկած ամենեւին առանց հետեւակիցներու կ'երթայ , ապահով ըլլալով բոլոր չորս կողմը գտնուողներուն մեծարանացն ու յարգական սիրոյն վրայ : Ասիկայ՝ ամբաստանուածին համար այնչափ աւելի յարմար առիթ էր . և ահա ինքը գարանի մէջ մտած՝ կը սպասէր իր զոհին :

» Իրկուան 5 ու 1/2 ժամուան ատենները , Վայսը Բարիզէն ելաւ Էդուալ ըսուած պատնիշին ճամբովը՝ Պոլսոնի անտառը երթալու համար : Ձիու վրայ էր՝ առանց ուղեկիցներու . ձախ կողմը միայն մէկ հոգի մը կար հետը : Բիւնորի , որ մայթին² վրայ էր , կառաց ճամբուն մէջ մտաւ , անոր կէտը անցաւ ու Վայսը մտեցաւ՝ չորս հինգ քայլ հեռու . ետքը շուտ մը տարձանակը ձեռքն առնելով՝ ետեւէ ետեւ երկու անգամ պարպեց Վայսեր վրայ :

» Նախախնամութիւնը թող չտուաւ որ այսպիսի ցած անօրէնութիւն մը կատարուի : Վայսը մէկէն կանկ առեր էր . և ինքը անձամբ հանգարտեցուց ժողովուրդը , որ եռանդեամբ վրան կը ժողովուէին , և այնչափ նեղացած էին այս ոճրոյն վրայ , որչափ որ սաստիկ կը փափաքէին տեսնելու իրենց Վայսեր երեսին վրայ այն անխռովութիւնը , որ միշտ իրեն հետն է :

» Պահապանին մէկը , որ այն յանցանքին գործուած տեղն էր , Բիւնորիի վրայ յարձակեցաւ՝ երբոր այն խելացնորը երկրորդ տարձանակ մը կ'առնէր ձեռքը . գետին զարկաւ զանիկայ , և իր քաջութեամբը արգիլեց որ երկրորդ փորձ մըն

ալ չընէ : Անդիէն ուրիշ զինուորական մարդիկ ալ վրայ հասան . ու Բիւնորի քիչ ատենէն արգարուութեան ձեռքը յանձնուեցաւ : Ինքը չփախեց իր յանցանքը , և ոչ իսկ հիմա կը ժխտէ , ու կը ջանայ պատճառը տալ՝ ըսելով թէ զՎայսը հռոմայ արշաւանքին համար կ'ատէ , որ իր աշխարհքին ու իր գերդաստանին կործանումը բերաւ՝ իրեն խօսքին նայելով :

» Յիրաւի անկարգ մարդիկներու աչքին առջև երկիր մը աւրուած է՝ երբոր առաջին խաղաղութիւնը հոն նորէն կը հաստատուի , երբոր իշխանութիւնը կը սկսի բանիլ , և մանաւանդ երբոր արգարախոհ մարդիկ հասարակաց թշնամոյն գէմ կը միանան ու կը վաճառեն աւարաւուները , որոնք քաղաքէք՝ մարդիկ անուներ վրանին առած՝ ուրիշ վախճան չունին , բայց եթէ կողոպտել բոլոր անոնք , որոնք աշխատութեամբ ու խնայութեամբ կրցած են քիչ մը ստացուածք շահիլ կամ պահել : Բիւնորի այս կողմնակցութեան գործիքն եղաւ . այս կողմնակցութեւն արտոժանկերը յագեցնելու վրէժներն առնելու զգուշ զգուշ մարդասպանութեամբ մը : Ո՛վ կը հաւատայ Վայսեր գէմ ունեցած այս իր ոխին , որ ճշմարիտն ըսելով՝ շատ ուշ մնացեր է ու խիստ երկայն ատենէ վերջը գուրս զեղաւ : Զէ . Բիւնորի անձնական թշնամութենէ չգրգուռեցաւ այս բանս գործելու . ինքը անփոփոխ ու ստակ առած մարդասպան մըն է , և թեկ տեղ ծառայեց այն կողմնակցութեան , որ գաշոյնն ու տարձանակները տուաւ իրեն , և որն որ սպանութեան այսպիսի գործիքներու հետ մէկտեղ՝ մարդասպանին ձեռքը ոսկին ու արծաթը լեցուց , և այս ստակներուն մէկ մասին անիկայ գեռ տէրն էր՝ երբոր բռնուեցաւ :

» Նախախնամութիւնը , չէնք կրնար հազար անգամ չկրկնել , այսպիսի անպիտան հարուած մը չյաջողուց . ինքը այդ դաւադրութիւնը փճացուց . և թէպէտ Գաղղիա բարեբաղդաբար նոր արքայասպանութեան մը վրայ չհառաչեր , սակայն արգարութիւնը պէտք է դատէ յանցաւորը , ու արժանի պատժով մը պատուհասէ զանիկայ :

» Հետեւեալ Եթովպիայէն Բիւնորի ամբաստանուած է՝ որ 1855 տարուայ ապրիլի 28ին Բարիզու մէջ գաւառականութեան փորձ մը ըրաւ ընդգէմ կենաց կամ անձին Վայսեր . այդ յանցանքը Դատաստանագրոյ 86րդ հատուածին մէջ սահմանուած է , :

(ԿԸ ՀՅՐԱՌՆԱԳՈՒԻ)

1 ՏՃ . Փակտալի :

2 ՏՃ . Քալաբրէ :